На 102-му році життя померла відома партизанська фотограф Фей Шульман

Фейга Лазебник (Шульман). Джерело: JPEF/A Partisan's Memoir, Second Story Press

Майбутня фотограф з'явилася на світ у польському містечку Ленін, назва якого не має ніякого стосунку до вождя світового пролетаріату. Сім'я була релігійною й багатодітною, батько працював шамесом у місцевій синагозі, мама — кухарем. Юна Фейга навчилася фотографії в брата Мойше, і це в підсумку врятувало їй життя, коли в 1941-му містечко (яке вже входило до складу СРСР) зайняли німці.

У травні 1942 року всі євреї були зігнані в гетто, яке нацисти ліквідували три місяці по тому. Дівчина назавжди запам'ятала цей день — 14 серпня, коли в рові на околиці Леніна розстріляли 1850 євреїв, — зазначає The Washington Post. Її пощадили в числі 26 «корисних» одноплемінників — кравців, шевців, теслярів і т.ін.

Фейгу змусили фотографувати німецьких чиновників і проявляти відзняті плівки для своїх звітів. На одному з фото вона побачила траншею, повну трупів, у тому числі, членів своєї родини. І ...вирішила таємно зробити для себе другий відбиток, адже в цій траншеї залишилися лежати її батьки та четверо із шести братів і сестер.

Несподівана зустріч. Друга зліва - Фейга. Джерело: JPEF/A Partisan's Memoir, Second Story Press

Після цього 22-річна дівчина, яка боялася крові і звуків пострілів, втекла до лісу, приєднавшись до партизанської бригади ім. Молотова. Вона була єдиною жінкою в загоні, що складався, в основному, з радянських військовополонених, які втекли з табору. Її взяли лише тому, що чоловік сестри був медиком, і партизани сподівалися, що Фейга почерпнула від нього якісь знання. Досить сказати, що «головний лікар» партизанського загону був ветеринаром.

Вона прала й повторно використовувала бинти, промивала вогнепальні рани, асистувала під час операцій із горілкою в якості анестетика, лікувала гангрену й черевний тиф. І постійно фотографувала, закопуючи фотоапарат і проявочний розчин у землю на час партизанських вилазок, аби, повернувшись, знову відкопати й почати знімати.

Похорони партизан. Джерело: JPEF/A Partisan's Memoir, Second Story Press

За два роки вона зробила понад сотню фотографій, проявляючи негативи під ковдрами або вночі. Фейг вдалося сфотографувати рідкісну сторону партизанського життя, наприклад, сцену, де разом із російськими партизанами ховають двох єврейських партизан, незважаючи на сильний антисемітизм у бригаді (факт, про який вона не раз згадувала). Іноді вона просила іншого партизана спустити затвор камери, тому збереглися фото самої Фейги. На одному з них дівчина і три молодих єврея радісно усміхаються після несподіваної зустрічі в лісі, до якої вважали один одного загиблими.

«Я хочу, щоби люди знали про опір, — казала жінка багато років по тому. — Євреї не йшли на бійню, як вівці на забій. У мене є фотографії, докази».

Червона Армія вибила німців із Західної Білорусі в липні 1944 року. У грудні того ж року Фейга Лазебник вийшла заміж за партизана Морріса Шульмана. Якийсь час пара жила в білоруському Пінську, де Фейга працювала фотографом, але незабаром перебралася в Європу.

З чоловіком Моррісом. Джерело: JPEF/A Partisan's Memoir, Second Story Press

Фей Шульман зі своєю старою камерою. Джерело: JPEF/A Partisan's Memoir, Second Story Press

До 1948 року подружжя залишалося в таборі для переміщених осіб у Ландсберзі, а після народження доньки Шульмани іммігрували до Канади.

Морріс, бухгалтер за фахом, на перших порах був різноробочим, згодом став власником будівельного магазину. Фейга (в Канаді — Фей) працювала на фабриці з виробництва одягу, але повернулася до фотографії, а також малювала маслом і аквареллю. У 1995 році вийшли її спогади, проілюстровані фотографіями воєнної доби.

Морріс Шульман помер в 1992 році, Фей пережила його майже на 30 років. У них залишилися двоє дітей, шість онуків і троє правнуків.

До кінця життя Фейга зберігала свій апарат військового часу. «Я не хотіла б розлучатися з ним, поки живу, адже ця камера бачила все», — повторювала вона.

Констянтин Мельман